

Täysistunto

Keskiviikko 14.9.2022 klo 14.00—21.26

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaivoslain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 126/2022 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja ympäristövaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 45 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Avaan keskustelun. — Esittelypuheenvuoro, ministeri Lintilä, olkaa hyvä.

Keskustelu

16.49 **Elinkeinoministeri Mika Lintilä** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esityksellä esitetään säädettäväksi laki muutoksista nykyiseen kaivoslakiin. Nykyinen kaivoslaki astui voimaan 1.7.2011. Siihen on muutamaan otteeseen tehty muutoksia lähinnä kullanhuuhtontaa koskevan sääntelyn osalta.

Keväällä 2019 selvityshenkilö, korkeimman hallinto-oikeuden presidentti emeritus Pekka Vihervuori, arvioi kaivoksia koskevan lainsäädännön toimivuutta. Vihervuori totesi, ettei kaivoslaissa ole suurta vikaa, mutta hän tunnisti mahdollisuuksia parantaa ja selkeyttää kaivosten sääntelyä. Kaivosala on toimintaa, jota säädellään usean eri lain nojalla. Vihervuori ei tarkastelussaan ottanut kantaa politiikkalähtöisiin seikkoihin, kuten mahdolliseen erityisveroon. Vihervuoren keskeiset havainnot ja ehdotukset olivat hallitusneuvottelijoiden käytettävissä, ja hallitusohjelmassa onkin joukko kaivostoimintaa koskevia kirjauksia, joiden toteuttamiseksi työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan osalta käynnistettiin ministeriössä lainsäädäntöhanke.

Eduskuntakäsittelyyn eteni keväällä 2019 myös Kaivoslaki Nyt -kansalaisaloite, joka oli esitys muutoksiksi kaivoslakiin. Eduskunta ei hyväksynyt kansalaisaloitetta mutta nosti syksyllä 2020 kirjelmässään aloitteessa esitettyjä asioita huomioitavaksi ministeriössä käynnissä olevassa lakihankkeessa. Kirjelmä ja sen huomiot edellyttivät lisää aikaa lakihankkeen aikatauluun. Virkamiesvalmistelun tueksi asetettiin keväällä 2020 sidosryhmistä koostuva työryhmä ja kaikki hankkeen valmisteluaineisto koottiin työn edetessä ministeriön julkisille verkkosivuille. Kansalaisten osallistamiseksi järjestettiin kaksi verkkopohjaista kuulemistilaisuutta varsinaisen lausuntokierroksen lisäksi.

Arvoisa herra puhemies! Nyt esityksessä ehdotetaan paikallisen hyväksyttävyyden ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseksi, että kaivoslupan myöntämisen edellytyksenä olisi kunnan hyväksymä kaava ja että muut elinkeinot otettaisiin lupaharkinnassa paremmin huomioon. [Perussuomalaisten ryhmästä: Se on hyvä!]

Pöytäkirjan asiakohta PTK 91/2022 vp

Kiinteistön omistajan asemaa parannetaan. Alueen asukkaiden kokemien haittojen vähentämiseksi esitetään tiukennuksia malminetsintäluvan voimassaolon jatkamista koskeviin edellytyksiin ja esimerkiksi maanomistajien suostumusta edellytetään, kun malminetsintä lupa on ollut voimassa kymmenen vuotta. Tiedonsaannin ja dialogin parantamiseksi esitetään luvanhaltijoille velvollisuutta vuosittaisista avoimista yleisötilaisuuksista.

Varsinaista maastossa tehtävää malminetsintää edeltävään, varausta koskevaan sääntelyyn esitetään useita muutoksia, joista merkittävimmät ovat varausaluetta koskevan veronluonteisen maksun eli varausmaksun käyttöönotto ja varausajan lyhentäminen.

Ympäristönsuojelun tasoa parannetaan. Lupaharkinnassa huomioidaan maisemalliset ja ympäristölliset sekä luonnon monimuotoisuuteen liittyvät kysymykset nykyistä tehokkaammin.

Esityksessä ehdotetaan myös muutoksia kaivoslain mukaisiin yleisiin periaatteisiin muun muassa siten, että kaivostoiminnan kaikissa vaiheissa toiminnanharjoittaja hyödynittää kaikki alueella tavatut kaivosmineraalit, jotka ovat toiminnanharjoittajalle teknis-taloudellisesti hyödynnettävissä.

Viranomaisten neuvontavelvollisuutta täsmennetään ja kiinteistön omistajan suostumuksella toteutettavaan malminetsintään esitetään ilmoitusvelvollisuutta.

Esityksessä ehdotetaan tiukennuksia ja täsmennyksiä vakuussääntelyyn ja kaivostoiminnan lopettamista koskevaan sääntelyyn. Kaivoksen vaiheittainen sulkeminen jo kaivostoiminnan aikana huomioidaan nykyistä paremmin, ja kaivoksen lopullinen sulkeminen toteutetaan vastuullisesti.

Saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana koskeviin säännöksiin esitetään terävöitystä luvan hakijan selvitysvelvollisuuteen. Kaikkien paliskuntien asemaa yhdenmukaistetaan tiedottamista ja osallistumista koskevien säännösten osalta.

Lain toimivuutta parannetaan tekemällä muutoksia luvan siirtoa ja kaivostoimitusta koskevaan sääntelyyn ja hallintopakko-sääntelyyn sekä tekemällä kaivosrekisteriä koskeva säännös. Esityksessä mahdollistetaan tarkempien säännösten antaminen valtioneuvoston asetuksella useista kaivosviranomaisten lupatoimintaan liittyvistä seikoista. Tässä esityksessä esitetään myös tarvittavat lisäykset lupaviranomaisten voimavaroihin.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksellä vastataan niihin kaivostoiminnan sääntelyn kehittämisehdotuksiin, joihin on toimivalta kaivoslain puitteissa.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä. — Edustaja Puisto, olkaa hyvä.

16.55 Sakari Puisto ps: Arvoisa puhemies! Hyvä ministeri! Käsittelyssä on kaivoslain uudistaminen, laaja paketti, ja haluan keskittyä tässä puheenvuorossa nimenomaisesti yhteen huoleen.

Kaivoslakiin ehdotetuilla uudistuksilla tehtäisiin merkittävä muutos kuntien asemaan kaivoslupaharkinnassa. Uudessa esityksessä kaivosluvan myöntämisen edellytyksenä olisi kunnan hyväksymä kaava. Kunnilla olisi siis oikeus päättää kaavoituksella, onko kaivostoiminta mahdollista kunnan alueella, kun kaivostoiminta perustuisi kunnan laatimaan kaavaan.

Ministerin esityksessä tätä asiaa, muutosta, perusteltiin paikallisuudella, mikä sinänsä kuulostaakin hyvältä tarkoitukselta, mutta itselläni herää huoli nimenomaan malminetsintän näkökulmasta. Malminetsinnässä siis yhtiö hankkii ensin varauspäätöksen ja sitten

Pöytäkirjan asiakohta PTK 91/2022 vp

malminetsintäluvan. Malminetsintäprosessi kestää useita vuosia ja on hyvin riskialtista. Itse asiassa monet tai jopa useimmatkin näistä etsintäprojekteista eivät johda taloudellisesti kannattavaan näkymään kaivostoiminnalle. Mutta osa johtaa, ja näissä tapauksissa, kun menestyksekkään malminetsinnän jälkeen tulee aika varsinaiselle kaivosluvalle, kunnilla olisi kaavoituksen kautta harkintavalta sen suhteen, myönnetäänkö toiminnanharjoittajalle kunnan alueella kaivoslupaa.

Näen tässä mahdollisesti merkittävänkin poliittisen riskin. Malminetsintä ja kaivostointi ovat hyvin pitkäjänteisiä toimintoja. Miten on riittävästi ennakoitavuutta, kun päätöksenteko voi vaihdella kunnittain ja ajoittain? On siis aika hankala tilanne, jos toimijat joutuvat ikään kuin tekemään valistuneita arvauksia siitä, mikä on tulevaisuudessa alueellisesti paikallinen tahtotila. On myös helppo nähdä mahdollisia eturistiriitoja. On myös mahdollista sekin, että kun tällainen etsintäalue kattaa laajan alueen, niin vaikutukset ja hankaluudet voisivat ulottua eri kuntien alueille, jos sitä operointia tehdään eri kuntien alueella.

Edelleen totean ennakoitavuuteen liittyen, että myös määräaikalyhennyksien osalta kannattaisi vielä ehkä käyttää enemmän harkintaa, nimittäin 12 kuukauden varausaika on tässä toiminnassa kovin lyhyt aika ja myös malminetsintäluvan 10 vuoden aikaraja. On ymmärrettävää, että kaivostoiminnassa kyseessä ovat hyvinkin suuret investointiprojektit, ja projektien kannattavuus on tietysti kaiken a ja o.

Näen siis riskiä siitä, että kaivoslakiin esitettävät muutokset voivat vaarantaa tai ainakin heikentää ennakoitavuutta alalla, ja ainakin tältä osin esitystä tulisi tarkastella erityisen huolella, kriittisesti, ja varmistaa, että esittämäni huolet eivät pääse toteutumaan. Sen vuoksi kysyn arvoisalta ministeriltä: Miten te suhtaudutte tähän esittämäni huoleen? Voidaanko ennakoitavuus turvata, ja miten nämä riskit voitaisiin välttää. Onko syytä harkita vielä mahdollisia muutoksia eduskuntakäsittelyssä? — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Honkasalo, poissa. — Edustaja Juuso, olkaa hyvä.

16.59 Kaisa Juuso ps: Arvoisa puhemies! Tätä kaivoslakia on odotettu pitkään ja hartaasti. Odotukset ovat olleet aika suuria, ja siinä mielessä tämä on monelle ollut kuitenkin pieni pettymys, vaikka tässä joitakin parannuksia onkin. Suurin puute on se, että ympäristölupaa ei vaadita ennen kaivoslupaa. Toivon, että valiokunnassa voitaisiin vielä joitakin muutoksia tähän tehdä, koska ympäristölupa on aivan olennainen silloin, kun puhutaan kaivoksista, ja se pitäisi ehdottomasti vaatia ennen kuin kaivos saa rakentamisluvan.

Kun ympäristölupaa ei vaadita ennen kaivosluvan myöntämistä, tilanne on aika nurinkurinen. Kaivoslupaa myönnettäessä pitäisi pystyä arvioimaan hankkeen yleisiä ja yksityisiä etuja ja vaikutuksia, vaikka hankkeen toteuttamisvaihtoehtojen ympäristövaikutuksia ei ole vielä selvitetty kattavasti. Kaivosten ympäristövaikutusten arviointi, yva, ei ole riittävä prosessi, sillä kaivoshankkeen yva on kaivosyhtiön konsulttimielipide, jonka oikeellisuus ratkaistaan vasta ympäristölupavalituksissa. Yva on vain arviointia, se pitäisi aina muistaa. Se ei ole mikään lupa, siitä ei voi valittaa. Ainoa, mikä tässä lasketaan, on ympäristölupa. Ympäristölupa on sellainen, mistä voidaan valittaa, jos eivät sen ehdot täyty.

Kunnan vaikutusmahdollisuutta on lisätty siten, että kunnalle tulee kaavoitusoikeus, mutta kunnalla ei ole oikeutta vastustaa malminetsintää muuta kuin erityisestä luonto- tai kulttuuriarvoihin perustuvasta syystä, ei esimerkiksi siitä syystä, että kunta haluaisi satsata

Pöytäkirjan asiakohta PTK 91/2022 vp

matkailuun ja pitää kunnan monimuotoisena, luonnonläheisenä ja saada matkailutuloja vuosikymmeniksi eteenpäin, eli tällä perusteella se ei voi vastustaa sitä malminetsintää. Tämäkin on hieman pieni lapsus täällä laissa. Myöskin tähän tulisi kiinnittää huomiota.

Sitten muutama sana vakuuksista ja jälkihoidosta: Kaivoksen jälkihoidon tarpeelliseksi ajaksi määritellään vähintään 30 vuotta, vaikka kaivannaisjätedirektiivin ja -asetuksen 190/2013 mukaiset pitkien aikojen vaikutukset esimerkiksi happamasta kaivosvuodosta ulottuvat tätä paljon pidemmälle. Kaivosyrityksen jälkihoidon vakuuden täytyisi kattaa jätteen pysyvä jälkihoito tai stabilointi. Tästä esimerkiksi Kittilän kunta on jättänyt erittäin hyvän lausunnon. Se löytyy sieltä lausuntopalauteista, joita tämän lain valmistelussa on kerätty. Siellä on muitakin erittäin hyviä lausuntopalautteita. Kehottaisin valiokuntaa lukemaan esimerkiksi kaikki kansalaisjärjestöjen palautteet ja lausunnot hyvin tarkasti, koska siellä on hyviä esityksiä siitä, millä tavalla tätä lakia voitaisiin muuttaa.

Sitten vielä kaivoksen sulkemisesta: Yleensä ottaen kaivoksen sulkemissuunnitelma vaaditaan liian myöhään. Tästä johtuu se, että kaivosyhtiön kapasiteettia tarvittavaan jälkihoitoon ei selvitetä kaivoslupaa myönnettäessä ja että kaivosyhtiö voi ajautua konkurssiin ennen kaivoksen sulkemista jättäen jälkivastuut muille. Sulkemissuunnitelman ja kaivannaisjätesuunnitelman tulisi olla osa yva-, kaivoslupa- ja ympäristölupakäsittelyä jo kaivosta suunniteltaessa.

Arvoisa puhemies ja ministeri Lintilä! Toivon, että valiokunnassa perehdytään huolellisesti lausuntokierroksella tullessiin lausuntoihin ja tehdään tarvittavia muutoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kivelä poissa, edustaja Holopainen, Hanna poissa. — Edustaja Kiviranta, olkaa hyvä.

17.04 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! Kaivoslain muutos on onnistunut kokonaisuus. On tärkeää, että ympäristönäkökohdat ja sosiaalisten vaikutusten hallinta ovat tulevaisuudessa sisäänrakennettuja kaivostoimintaan koko kaivoksen elinkaaren ajan. On huolehdittava esimerkiksi siitä, että kaivostoiminnasta välttämättä koituvat ympäristövaikutukset hoidetaan kaivostoiminnan loputtua, eli kaivokset siivoavat sotkunsaa.

Kaivostoiminta tulee sovittaa paikallisesti yhteen kunkin kaivospaikkakunnan muun elinkeinotoiminnan kanssa. Muille elinkeinoille aiheutuvia haittoja tulee välttää. Kaivostoiminnan osalta paikallisilla asukkailla, maanomistajilla ja elinkeinotoiminnalla tulee olla mahdollisuus tulla kuulluiksi ja vaikuttaa. Kunnilla pitää olla oikeus kaavoituksen kautta päättää, onko kaivostoiminta kunnan alueella ylipäättään mahdollista. Kaikki yllä mainitut asiat sisältyvät tähän lakiehdotukseen.

Arvoisa puhemies! Lakiluonnokseen sisältyvä veronluonteinen varausmaksu menee valtiolle. Maksun tavoitteena on luoda varauksen tekijälle taloudellinen kannustin varausalueen järkevään ja tarkoituksenmukaiseen rajaamiseen. Kaivoskunta ja sen asukkaat hyötyvät alueillaan sijaitsevasta kaivoksesta. Tähän liittyvä kaivosvero ei ole mukana kaivoslaissa, mutta etenee vielä tänä syksynä.

Hallituksen aiemmin tekemän päätöksen mukaisesti kaivosveron tuotoista 60 prosenttia kanavoidaan kaivosten sijaintikuntiin ja 40 prosenttia valtiolle. Toiminta-alueiden osalta kansallispuistot ja luonnonpuistot ovat kaivostoimintakiellon alla, mutta eivät kaikki luonnonsuojelualueet. Merkittävän elinkeinon suhteen ei pidä tehdä hätiköityjä päätöksiä. Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja luonnon monimuotoisuuden vahvistaminen tarvitsevat tuekseen myös kaivosmineraaleja.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 91/2022 vp

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Elo, olkaa hyvä.

17.06 Tiina Elo vihr: Arvoisa puhemies! Kaivostoiminta ei ole Suomessa kestävä. Siitä kertoo osaltaan se, että olemme tällä eduskuntakaudella saaneet käsiteltäväksi kaksi kansalaisaloitetta: Kaivoslaki Nyt ja Kaivostoiminnalle rajat. Kaivoslakia on uudistettu viimeksi vuonna 2011, joten tähän uudistukseen on latautunut paljon odotuksia. Kiitos kaikille, jotka olette tehneet työtä ja luoneet painetta paremman kaivoslain puolesta. Kansalaisaloitteella ja kansalaisaktiivisuudella on ollut tärkeä rooli nykyisen kaivoslainsäädännön epäkohtien esiin nousemisessa.

Nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys on askel oikeaan suuntaan, mutta askeleita jää otettavaksi myös tuleville hallituksille. Vihreät ovat vaatineet kansalaisaloitteessakin esitettyjä parannuksia koko lainvalmisteluprosessin ajan. On harmillista, että esimerkiksi eri elinkeinojen välistä intressivertailua ei saatu lakiin mukaan. Työtä tämänkin asian parissa on syytä jatkaa.

Tärkeä muutos nykylakiin on se, että jatkossa kaivoksen avaaminen edellyttää kunnassa hyväksyttyä kaavaa. Jatkossa päätös kaivoksen avaamisesta on siis kuntalaisten valitsemien päättäjien käsissä. Arvokkainta luontoamme turvataan sillä, että tässä yhteydessä luonnonsuojelulakiin tehdään sovitut malminetsinnän kiellot kansallispuistoissa ja luonnonpuistoissa. Lisäksi malminetsinnän ehtoja muilla luonnonsuojelualueilla tiukennetaan. Vihreät olisivat halunneet kieltää malminetsinnän kaikilla luonnonsuojelualueilla.

Laajoja ja huolta herättäviä kaivosvarauksia tullaan hillitsemään perimällä kaivosvarauksista varausmaksu ja puolittamalla varauksien voimassaoloaika kahdesta vuodesta yhteen vuoteen. Euro per hehtaari on varausmaksuna pieni ja suorastaan mitätön suurille kaivosyrityksille, ja olisimme tätä olleet valmiita korottamaan. Onneksi nyt kuitenkin on sovittu, että maksun suuruutta tarkastellaan kolmen vuoden päästä.

On tärkeää, että saamme vielä tällä kaudella käsiteltäväksi ja hyväksytyksi myös kaivosveron, jonka hallitus on tuomassa. Näin varmistamme, etteivät kallisarvoiset mineraalimme ole kaivosyhtiöille ilmaisia. Ja toinen tärkeä, vielä tulossa oleva uudistus on uuden ympäristövastuurahaston perustaminen.

Arvoisa puhemies! Hallitusohjelmaan kirjattiin yhdeksi uudistuksen lähtökohdaksi ympäristönsuojelun tason parantaminen. Suomen ympäristökeskus totesi luonnosvaiheessa, että uudistuksen myönteiset ympäristö- ja ilmastovaikutukset ovat verrattain vähäisiä. On hyvä, että tämän arvion jälkeen lakiin on lisätty esimerkiksi toiminnanharjoittajalle velvoite aktiivisesti ehkäistä ympäristöhaittoja. Pidän tärkeänä, että paneudumme ympäristövaliokunnassa tähän vielä tarkemmin ja käymme läpi ne keinot, joita on ympäristönsuojelun tason parantamiseksi.

Arvoisa puhemies! Tällä hetkellä tiedossamme olevat mineraalivarat eivät riitä fossiilitomaan energiaan pohjautuvan infrastruktuurin rakentamiseen globaalisti. Tapamme käyttää neitseellisiä raaka-aineita on muututtava, jotta voimme sovittaa kulutuksemme maapallon kantakyvyn rajoihin ja säilyttää luontomme myös tuleville sukupolville.

Vihreän siirtymän kestävä toimeenpano edellyttää uutta teknologiaa, jonka avulla voimme taata mineraalien ja metallien hankinnan kestävyys. Tämän lisäksi on löydettävä menetelmät, joilla mineraalit, metallit ja muut materiaalit saadaan pidettyä tehokkaasti kiertorossa. Akkuteollisuuden osalta Suomen kannattaa edistää ja vauhdittaa kiertotalouden periaatteisiin nojaavaa akkujen valmistusta, joka ei ole lähtökohtaisesti riippuvaista pääosin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 91/2022 vp

kaivosteollisuudesta saatavista neitseellisistä mineraaleista. Tähänkin on valiokuntakäsittelyssä tarpeen vielä huolella paneutua.

Arvoisa puhemies! Tämä kauan odotettu ja pitkään työstyetty kaivoslain uudistus on nyt tärkeä viedä eteenpäin. Samalla on kuitenkin jatkettava työtä sen eteen, että tulevaisuuden kaivostoiminta on Suomessa vastuullista, arvokasta luontoamme mahdollisimman vähän tuhoavaa, muut elinkeinot huomioivaa sekä alkuperäiskansan oikeuksia kunnioittavaa. Sen me olemme velkaa tuleville sukupolville.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Lohikoski, olkaa hyvä.

17.11 Pia Lohikoski vas: Arvoisa puhemies! Kaivosteollisuus on teollisuudenala, joka muokkaa maisemaa ja ympäristöä radikaalilla tavalla. Nyt käsittelyssä oleva kaivoslaki ei ole täydellinen, mutta se on toki parannus nykytilanteeseen. Tärkeä uudistus on, ettei kansallispuistoihin ja luonnonpuistoihin saa enää malminetsintälupaa, minkä lisäksi malminetsinnän jatkolupiin saatiin tiukennuksia. Luonnonsuojelua ei voida enää asettaa toissijaiseksi asiaksi elinkeinoelämän edessä.

Kaivoslain tavoitteena on ollut ympäristösääntelyn vahvistamisen lisäksi lisätä paikallisten asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksia kaivoslupaprosesseissa. Kaivostoiminta edellyttää jatkossa kuntakaavaa, ja tämä on hyvä uutinen kuntademokratialle, ja toivottavasti muutos turvaa paremmin paikallisten virkistysmahdollisuuksien säilyttämisen ja myös muiden elinkeinojen aseman.

Esitys ei kuitenkaan onnistu suojelemaan kaikkia luontoarvoltaan korvaamattomia alueita. Tämä on sääli. Lisäksi kaivosyhtiöillä tulisi vastaisuudessa olla kaivosjätteistään pidempi huolehtimisvastuu. On itse asiassa melko käsittämätöntä, että ympäristöön niin pysyvää jälkeä tekevä teollisuus on saanut melkein viisiveisata jätteidensä pidempiaikaisesta hoidosta ja ne ovat jääneet veronmaksajien huoleksi joissain tapauksissa. Yhtiöitä, jotka tekevät ympäristöön merkittävän pysyvää jälkeä, tulisi vastaisuudessa ohjata tiukemmalla sääntelyllä suunnittelemaan toimintansa niin, että kaivostoiminnan pidempiaikaiset vaikutukset minimoidaan ja tarvittaessa myös kompensoidaan.

Toivoisin, että täällä eduskuntakäsittelyssä näille parannuksille löytyisi tukea myös muista puolueista. Vasemmiston pitkän aikavälin tavoitteet ovat kunnianhimoisempia. Kaivoslupaa myönnettäessä pitäisi aina kyetä punnitsemaan luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen arvo tärkeänä intressinä muiden joukossa.

Biodiversiteetin suojelun tärkeyteen on herätty hiljalleen. Teollisuudenalojen, mukaan lukien kaivosteollisuuden, tulisi olla valmis siihen, että luontoa tuhoava toiminta ei enää kohta ole eikä se saa olla kannattavaa. Se ei toki tarkoita kaiken kaivostoiminnan kieltämistä, tietenkään, vaan meidän on pakko hyväksyä se, että planetaarisia rajoja kunnioittava kaivostoiminta on kuitenkin välttämättömyys myös reilun vihreän siirtymän onnistumiselle. Juuri tämän takia tarvitsemekin Suomeen jatkossa vielä vahvemman kaivoslain, joka määrittelee nuo elintärkeät rajat. Tämä työ jää eduskunnan vastuulle, ja toivon tähän tukea muilta puolueilta.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Hopsu poissa. — Edustaja Mäkelä, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 91/2022 vp

17.14 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! Sinänsä on tarpeellista ja tärkeää, että kaivos-toimintaa Suomessakin harjoitetaan soveltuvilla paikoin. Jossainhan sen kaivoksen tietenkin täytyy sijaita, ja se, että rajoitetaan liikaa sitä, missä se saa sijaita, aiheuttaa sen tilanteen, ettei malmivaroja sitten voida hyödyntää sieltä maaperästä siinä määrin kuin niitä olisi.

Kaivoksia on monenlaisia, ja niiden aiheuttamat ympäristövaikutuksetkin ovat sitä kautta monenlaisia. En tiedä, moniko aktiivisesti esimerkiksi tietää sen, että jo kahden kilometrin päässä Lappeenrannan keskustasta, Saimaan rannasta sijaitsee valtava avolouhos, on sijainnut vuosikymmeniä. Sen useat ihmiset uskovat vasta ilmakuvasta näkemällä. Junalla kun menee ohi siitä, niin kenties näkee pienen vilauksen siitä kaivoksesta. Eli kaikki kaivokset eivät aiheuta Talvivaaran kaltaisia ympäristökatastrofeja. Se maine on osittain myöskin jossain määrin joidenkin kaivostyyppien osalta liioiteltu.

Tämä esitys tästä kaivoslaista vie asioita käsittääkseeni pääasiassa parempaan suuntaan, en ainakaan keksi, missä suhteessa erityisesti huonompaan suuntaan. Paria asiaa kuitenkin valiokuntakäsittelyssä toivoisin huomioitavaksi.

Eli kun nyt tässä sinänsä kannatettavalla tavalla lisätään kunnallista päätöksentekomahdollisuutta näissä kaivosasioissa, niin soisin huomioitavaksi myös sen, että kaivoksella voi olla vaikutuksia muuallakin kuin sen sijaintikunnassa, jolloinka myös muilla kunnilla toivottavasti olisi sanottavaa näihin kaivosasioihin.

Tämä kaivosten lopettaminen ja ympäristön saattaminen mahdollisuuksien mukaan jossain määrin entiseen kuntoon pitäisi huomioida paremmin myös niissä tilanteissa, kun tämä kaivosyhtiö, joka sitä toimintaa harjoitti, olisi jo kaatunut. Eli tähän tarvittaisiin jotain konkretiaa.

Ja tämän ajattelutavan siitä, että malmivarat ovat kansallisomaisuutta ja niitä ei pitäisi pystyä hyödyntämään ilman, että siitä joka tapauksessa jää hyöty Suomeen, olipa yhtiö sitten suomalainen tai ulkomaalainen, soisi näkyvän paremmin lainsäädännössä ja siinä, millaisia korvauksia malmien maaperästä louhinnasta joutuvat joka tapauksessa maksamaan myös nämä ulkomaalaiset yhtiöt, jotka ovat varsin suuria. Kun ne kerran sinne päästetään, niin ne toimivat niin kuin niitä huvittaa. On etukäteen lainsäädännöllä estettävä tai rajoitettava niiden toimintaa ja määriteltävä niille ehdot, miten ne voivat maahan tulla. Tässä on myös tiettyjä riskejä näiden kansainvälisten kauppasopimusten ja niiden sijoittajansuojan suhteen, eli jos mennään tekemään sopimuksia, niin niiden kanssa voidaan olla kansallisesti melko suurissa vaikeuksissa, jollei asioita ole huomioitu ennalta.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Huttunen, olkaa hyvä.

17.17 **Hanna Huttunen kesk:** Arvoisa puhemies! Tulen kaivospaikkakunta Outokummusta. Meillä kaupungissa onkin nähtävillä kaivostoiminta niin valo- kuin varjopuoli-neen. Valoa ovat ehdottomasti sen tuomat työpaikat ja muun muassa maamme maksetut sotakorvaukset, jotka maksettiin Outokummun malmilla. Varjopuolena on entisaikainen 1900-luvun käsitys kaivostoiminnan jätteistä, joita edelleenkin kaupungissamme siivotaan muun muassa kaikkien meidän maanrakennushankkeiden alta. Kaupunkimme onkin kokenut olevansa varsin yksin noiden pilaantuneiden maiden kanssa.

Minulle ja keskustalle on tärkeää, että ympäristönäkökohdat ja sosiaalisten vaikutusten hallinta ovat tulevaisuudessa sisäänrakennettuja kaivostoiminnan koko elinkaaren ajan. On huolehdittava esimerkiksi siitä, että kaivostoiminnasta välttämättä koituvat ympäristövai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 91/2022 vp

kutukset hoidetaan kaivostoiminnan loputtua. On erittäin hyvä, että kaivosteknologia on edennyt huomasti niistä ajoista, kun kaivostoimintaa harjoitettiin Outokummun vanhan kaivoksen mäellä.

Kaivostoiminta tulee myös sovittaa paikallisesti yhteen kunkin kaivospaikkakunnan muun elinkeinotoiminnan kanssa. Muille elinkeinolle aiheutuvia haittoja tulee välttää. Kaivostoiminnan osalta paikallisilla asukkailla, maanomistajilla ja elinkeinotoiminnalla tulee olla mahdollisuus tulla kuulluksi ja vaikuttaa.

Kuntapäättäjänä haluan tuoda esille myös kunnan tärkeää roolia. Kunnilla pitää myös olla oikeus kaavoituksen kautta päättää, onko kaivostoiminta kunnan alueella ylipäättään mahdollista. Tällöin kuitenkin on myös huolehdittava siitä, että linjaukset ovat pitkäjänteisiä eikä mielipide kunnan näkemyksestä kaivostoimintaan sen alueella muutu neljän vuoden välein kuntavaalikauden mukaan. Poukkoileva päätöksenteko on kaivosalan yritykselle aivan kohtuuton. Yritykset tarvitsevat pitkäjänteistä päätöksentekoa ja tulevaisuuden näkymää. Kuntapäättäjille tuleekin uuden lain jälkeen vähintäänkin moraalinen velvollisuus ottaa asiasta faktapohjaisesti selvää eikä tehdä päätöksiä tunteiden tai somepalstojen tiedon varassa.

Keskusta on pitänyt tärkeänä myös sitä, että kaivoskunnat ja niiden asukkaat hyötyvät niiden alueella sijaitsevista kaivoksista. Tähän liittyvä kaivosvero ei ole mukana kaivoslaissa, kuten olemme täällä salissakin jo kuulleet, mutta se tulee toivottavasti etenemään tänä syksynä. Hallituksen aiemmin tekemän päätöksen mukaisesti kaivosveron tuotosta 60 prosenttia kanavoidaan kaivosten sijaintikuntiin ja 40 prosenttia valtiolle. Lakiluonnokseen sisältyvä veroluontoinen varausmaksu menee valtiolle. Verotusta tulee kuitenkin valmistella myös niin, että se ei heikennä liikaa maamme kilpailutilannetta verrattuna muihin maihin, kuten naapurimaahamme Ruotsiin.

Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys on kompromissi. Kaivosteollisuus pelkää maamme kilpailukyvyyn heikkenevän naapurimaahan Ruotsiin verrattuna. Toisaalta luonnonsuojelujärjestöt puolestaan kokevat, että laki ei tuo mitään uutta luontoarvoja parantavaa. Olisikin onnetonta, mikäli tekisimme äkkivääriä päätöksiä puoleen tai toiseen merkittävän elinkeinon suhteen. Ilmastomuutoksen hillitseminen ja luonnon monimuotoisuuden vahvistaminen tarvitsevat tuekseen myös kaivosmineraaleja.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kinnunen, poissa. Edustaja al-Tae, poissa. — Edustaja Kulmuni, olkaa hyvä.

17.21 **Katri Kulmuni kesk:** Arvoisa herra puhemies! Kaivoslainsäädäntö ja keskustelu kaivoksista on hyvin tunteita herättävää, ja siksi haluankin tietenkin onnitella elinkeinoministeriä ja hallitusta, että nyt kaivoslaki on saatu tähän saliin. Ei tämä nyt ihan valtaisa debattia toistaiseksi ole täällä herättänyt — varmasti julkisuudessa keskustelu jatkuu edelleenkin.

Pidän näitä kaivoslaissa olevia muutoksia erittäin perusteltuina. Ne eivät ole toki suuren suuria, mutta asian ristiriitaisesta luonteesta ehkä kertookin se, että jos halutaan saada jotain aikaiseksi, sitten kannattaa mennä pienillä askelmilla. Ja täytyy toki muistaa, että kun tehtiin se kaivoslain kokonaisuudistus, se vei vuosia — siis muistaakseni kahdeksan vuotta — ja sillä ei ole vielä luvitettu yhtä ainutta uutta kaivosta. Nämä prosessit ovat tavattoman pitkiä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 91/2022 vp

Tulen Lapin vaalipiiristä, ja tietenkin, niin kuin hallituksen esityksen perusteluissa kerrotaan, iso osa niistä malminetsintäluvista on itse asiassa Lapissa ja keskittyy erityisesti Keski-Lappiin — olikohan 72 prosenttia kaikista malminetsintäluvista Lapin maakunnassa. Meillä on myös paljon kaivoksia: neljä toimivaa kaivosta ja merkittävä määrä potentiaalisia uusia kaivosinvestointeja, joista osa on ristiriitaisempia kuin osa. Ja on tietenkin selvää, että Suomi ja etenkin pohjoinen osa maasta on erittäin mineraali- ja malmirikasta, kun ne samat Fennoskandian malmialueet menevät tänne, mitkä menevät Ruotsiinkin. Jos mietitään sitä Pohjois-Ruotsin suurta teollisuuskasvua, muistini mukaan tuon LKAB:n, Ruotsin valtion omistaman rautamalmikaivoksen, investoinnit sähköisyyteen ja vihreään siirtymään tulevat olemaan 44 miljardia euroa, Ruotsin teollisuushistorian suurimmat, joten kyllä — vaikka Suomen kansantaloudessa kaivokset eivät ole siellä suurimpien vientialojen joukossa — se kertoo siitä, miten merkittävä myös kaivosala on meidän teollisuudellemme niin kuin myös naapurimaassa se on.

Yksi esimerkki siitä: Euroopan ainoa kromikaivos on Kemissä, ja sen välittömässä läheisyydessä on tietenkin sitten ruostumattoman teräksen tehdas Torniossa, ja kromi on välttämätön raaka-aine ruostumattomalle teräkselle. Seuraavat kaivokset löytyvät muistini mukaan Kazakstanista ja Turkista. Ja tämä ehkä esimerkkinä siitä, kuinka kokonaisuuden kannalta ongelmallista on, että jos kritisoidaan kaivoksia, niin pitäisi pystyä sitten myös tuomaan modernin elämäntavan keinoja, kuinka me korvaamme kaikkia niitä tarvittavia raaka-aineita. Ovathan ne luvut hurjia, jos pari vuotta sittenkin Suomeen tuotiin nelinkertainen määrä metallimalmrikasteita kuin mitä me veimme, joten balanssi ei ole tietenkään sen kaltainen, mitä toivoisimme sen olevan: että tehdään sitä mieluummin vastuullisesti Suomessa kuin tuodaan ehkä sitten alueilta, joista emme niin tarkkaan tiedä, mistä ne metallimalmrikasteet ovat peräisin.

Pidän perusteltuna, että kunta saa nyt myös kaivoslakiin merkinnän siitä, että kunta kaa-voittaa sen. Toki maankäyttö- ja rakennuslaissahan tämä on tietenkin ollutkin jo kunnan vastuu ja velvollisuus, enkä olisi huolissani siitä, että se jotenkin investointiympäristöä epävakauttaisi, vaan minusta se on erittäin tärkeä sosiaalinen toimitus kunnalle ja kuntalaisille, että sitten niissä kuntavaaleissa tehdään niitä isoja päätöksiä sen suhteen, että jos kaivosinvestointeja on tulossa, niin haluavatko alueen asukkaat niitä vai eivät.

Samoin minusta on perusteltua, että vakuusvaatimuksia kiristetään, ja sikäli pidän hyvinä niitä muutoksia, joita tämä kaivoslaki nyt tuo.

Toki odotamme edelleenkin tällä vaalikaudella vielä saapuvaksi kaivosveroa. Oma tavoitteeni toki siinä on — jos täällä osa hallituspuolueista on kritisoinut tätä kaivoslakiesitystä, että se ei ole riittävän hyvä — että minusta se kaivosveroprosentti ei ole riittävän korkea, mitä kuntaan on tulossa. Samalla lailla kuin kiinteistöverotulot tulevat vaikka tuulivoimasta tai sähkövoimaloista sinne kuntaan, niin kyllä minä pitäisin perusteltuna, että myös kaivosveron tuotto on siellä kunnassa, koska siellä ovat silloin siitä myös hyödyt ja haitat.

Ehkä päätän oman puheenvuoroni siihen, että mietitään vaikkapa Kittilän kuntaa, joka on kaikissa elinvoimamittareissa aivan maan paras, se on pieni, mutta se on erittäin elinvoimainen sen takia, että siellä on monipuolinen elinkeinorakenne: siellä on luonnontalouden pohjautuvia elinkeinoja, on porotaloutta, siellä on suurta matkailua, siellä on Euroopan suurin kultakaivos. Ja on tietenkin niin, että pelkkä kaunis maisema ei elätä, vaan siihen tarvitaan joko yrittäjiä, jotka ovat valmiita rakentamaan sitä aluetta, laittamaan omat rahansa kiinni ja palkkaamaan ihmisiä, tai tarvitaan muuten kuntaan vireyttä, ja ainoastaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 91/2022 vp

jos nämä kaikki toteutuvat, kunta voi olla vireä ja elinvoimainen. Ja ne on myös mahdollista yhdistää, niin porot, matkailu kuin kaivoksetkin, kuten vaikkapa Kittilässä on hyvin osoitettu.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Myllykoski, olkaa hyvä.

17.26 Jari Myllykoski vas: Arvoisa puhemies! Tässä tulee nyt tämmöinen papukaija-efekti, kun voi yhtyä edustaja Kulmunin sanoihin ja näkemyksiin kaivoslaista. Olemme tarvinneet uudistamista, ja nyt sitä uudistamista on tehty. Toki jotkut olisivat halunneet vielä enemmän, mutta olen samaa mieltä, että pienin askelin pitää kehittyä. Emme voi asettaa itsellemme semmoista tahtotilaa, että meille luonnonvarojen hyödyntäminen olisi mahdollonta. Vastuullinen kaivostoiminta Suomessa on vastuullisempaa kuin monessa muussa maassa, ja kyllä me vihreän siirtymän toteuttamiseksi tällä teknologisella tietämyksellä tarvitsemme kaivoksia. Ja niiden hyöty siinä, että me voimme muuttaa meidän ympäristöä ja sähköistää tätä maata ja maapalloa, edellyttää kaivostoimintaa. Silloin pitää vain olla kriittisiä ja tarkastella myös luontoarvoja samalla kertaa.

On oikein kritisoida, mutta ehkä vanhoja syntejä ei tähän päivään kannata tuoda. Näenkin, että tämä kokonaisuus, mitä nyt valmistellaan, kaipaa lisäksi sen, mitä voidaan verokeskustelussa sitten tuoda. Itse olisin tavallaan toivonut, että tässä yhteydessä voitaisiin keskustella myös siitä, että olisi tämmöinen kaivosrahasto, missä kaikki kaivokset ovat yhteisvastuullisia, ja kuinka siellä olisi sellaiset vakuudet, mistä sitten mahdollisia Nivalan kaltaisia toimenpiteitä tehdään, etteivät ne jää valtion siivottaviksi miljoonakustannuksilla. Tiedän tälläkin hetkellä, että eräs kohta sulkeutuva kaivos on varannut enemmän rahaa kuin lainsäädäntö edellyttää, kun kaivos suljetaan. Eli kyllä siellä myös toimijoilla on itsellään ollut näkemystä ja vastuuta siitä, kuinka asioita pitää tehdä, mutta lainsäädäntö ei riittävästi huomioi ehkä sitä, että konkurssitilanteissa ollaan niin sanotusti varmassa nakissa ja asiat tulevat hoidettavaksi toiminnanharjoittajien maksamina.

Voi näin jälkikäteen onnitella, että kun Tornion terästehdas rakennettiin, niin se sattui oikeaan kohteeseen. Tarkoitus oli rakentaa se Poriin alun perin, mutta edesmennyt presidentti Kekkonen laittoi merkinnät, että ei, se on täällä, ja se oli kyllä hieno yhteensattuma, kun kaivos sitten sijaitsee niin vieressä.

Uskon, että meidän tulee käydä keskustelua siitä, että kun meillä viedään jalometalleja sieltä Kittilästä, niin Suurikuusikon osalta siihen haluaisin jonkun sellaisen elementin, kun näen, että meidän malmiot, joista tulee kuparia ja nikkeliä, kiertävät tässä maassa niin hyvin, että me saamme niistä verotuloja kyllä. Mutta kun meillä kulta myydään ulkomaille pääsääntöisesti, niin siitä meillä ei ole oikein mitään, mistä me saisimme sen verran, mitä tulee kuparikaivoksesta tuloja tälle valtiolle. Jonkinnäköinen järjestelmä pitäisi olla, että jotain provikkaa pitäisi Suomelle tulla kyllä jalometallien ulosviennistä. Koska niitä ei jalosteta tässä maassa, niin jonkinnäköinen väline pitäisi pystyä rakentamaan, että me saisimme siitä omamme pois. Se olisi minun mielestäni oikeudenmukaista kohtelua kaivosyhtiötä kohtaan, että Suomi saisi samanlaisen tulon kuin siitä, että meillä kuitenkin malmioita hyödynnetään täällä tehden teräksestä, kuparista niin sanottua lopputuotetta.

On ministerille annettava kuitenkin melkein papukaijamerkki. Kyllä tämä on hyvin hoidettua lainsäädäntötyötä, ja siinä mielessä luottavaisin mielin uskon siihen, että emme ai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 91/2022 vp

nakaan tällä estä hyvää ja kannattavaa kaivostoimintaa, joka tuo tähän maahan hyvin paljon rahaa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Nyt meillä on tätä asiaa varten tässä vaiheessa varattuna neljä minuuttia aikaa, johon kuuluu myöskin ministerin puheenvuoro, pari minuuttia. — Edustaja Sirén ottaa tämän huomioon, kiitoksia.

17.32 Saara-Sofia Sirén kok: Kiitos, puhemies! On mahdollista ottaa huomioon, kun on hyviä puheenvuoroja kollegojen toimesta käytetty.

Tämä on kovasti odotettu lakiesitys, johon on liittynyt monenlaisia odotuksia, myös varsin vastakkaisia, ja vastakkainasettelua on ollut ilmassa, mutta tässä salikeskustelussa sitä minunkin mielestäni jopa yllättävän vähän on ollut ja hyviä puheenvuoroja on pidetty.

Lain tarkoitus ja tavoitteet ovat oikein kannatettavia. Nyt lähdetään käsittelemään lakia huolella ja etsitään eri intressejä punniten hyviä kokonaisratkaisuja yhteiskunnan ja kestävä kasvun näkökulmasta. Suomella on hyvät mahdollisuudet nimenomaan vastuullisen kaivostoiminnan mahdollistamiseksi, ja tämä on juuri semmoista toimintaa, mitä Suomi ja maailma tarvitsevatkin. Sitä meidän kannattaa nimenomaan tästä vastuullisesta näkökulmasta edellyttää.

Tämä yhteiskunnallinen hyväksyttävyyys on tosi tärkeää myös siitä näkökulmasta, että Suomi on houkutteleva ja vakaa investointikohde alan toimijoille. Samalla meidän on ilman muuta tärkeää pitää koko ajan mielessä, että me emme millään tavalla heikennä esimerkiksi Suomen houkuttelevuutta luontomatkailukohteena, tasapainoillaan näiden tavoitteiden välillä. Meillä on vastuu huolehtia meidän upeasta luontoympäristöstämme, ja kaivoksilla aina on vaikutuksia ympäristöön tavalla tai toisella. Erityisesti nämä vesistöksymykset ovat tärkeitä.

Koska tiivistän puheenvuoroa ja ministeri vielä pitää puheenvuoron, niin kysyisin ministeriltä sitä, onko lainvalmistelussa pohdittu kaivosalueella kaivostoiminnan jälkeisen ajan hyödyntämistä nimenomaan ajatellen energian talteenottoa ja varastointia, koska meillä tämä energiamurros on tässä parhaillaan käynnissä ja varhaisesta vaiheesta lähtien suunnittelu- ja kaavoitusvaiheessa pitäisi huomioida, mitä tapahtuu sitten kaivostoiminnan jälkeen. Kaivosveroon on viitattu, se käsitellään erikseen, mutta kokoomus suhtautuu myönteisesti.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia hyvin tiivistetystä puheenvuorosta. — Ministeri Lintilä, kaksi minuuttia.

17.34 Elinkeinoministeri Mika Lintilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Helppo yhtyä edustajien puheenvuoroihin. Salissa pidettiin rakentavia, hyviä puheenvuoroja vähän omista näkökulmista, joita tulee tällaisessa asiassa, joka herättää tunteita, ja täysin ymmärrettävästi. Itse asiassa olen aina ollut sitä mieltä, että jos valiokunta yksimielisesti löytää tiettyjä selkeitä muutoskohtia, niin sitten oman tarkasteluni jälkeen olemme pääsääntöisesti ne olleet sitten hyväksymässä, ja totta kai eduskunta sanoo aina viimeisen sanan.

Muutama kohta:

Edustaja Juuso otti esille tämän, että ympäristölupaa ei vaadita ennen kaivoslupaa. Pitää paikkansa periaatteessa, mutta sitten pitää muistaa, että nämä kaikki luvat vaaditaan ennen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 91/2022 vp

toiminnan aloittamista. Tämä kaivoslupamenettely tuo ympäristöluvassa vaadittavia tietoja, eli se on periaatteessa tietojen syöttämistä jo sitä ympäristölupaa varten, mutta toiminta ei voi alkaa ennen kuin on se ympäristölupa, eli se on muistettava siinä.

Sitten oikeastaan sellainen asia, joka tuli tässä edustaja Sirénin puheessa: onko käyty valmistelua tai ovatko olleet esillä tällaiset hyödyntämiset. Meillä on TEMissä laitettu hankke, jolla me vauhditetaan nimenomaan kaivannaisjätteitten hyödyntämistä eri tavoilla. Ja me on tietysti tehty myös energia-avustuspäätös Pyhäjärven kaivoksen muuttamiseksi energiakäyttöön, eli tällainen, onko se nyt, vapaan veden voimala on tulossa, joka on merkittävä. Se on Euroopan syvin, muistaakseni 1 408 metriä, ja tämä on ihan uutta teknologiaa. Kyllä me käydään näitä erittäin tarkasti läpi.

Kiitoksia edustajille keskustelusta, ja toivon valiokunnassa [Puhemies koputtaa] hyvin perusteellista käsittelyä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Tässä vaiheessa varattu 45 minuuttia on kulunut umpeen. Keskustelu ja asian käsittely keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä täysistunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Asian käsittely keskeytettiin kello 17.37.

Asian käsittelyä jatkettiin kello 21.12.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 6 käsittelyä. — Avaan keskustelun. Edustaja Hopsu, olkaa hyvä.

21.12 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Suomen pinta-alasta on eriasteisten kaivosvarausten ja malminetsintälupien peitossa noin 15 prosenttia. Kaivoslaki on yksi seura-tuimmista uudistuksista tällä kaudella. Valtavia alueita on varattu niin Lapista kuin Saimaalta. Kaivoslain korjaamiseen kohdistuu siksi syystä runsaasti suomalaisten odotuksia. On ollut hienoa nähdä, kuinka ihmiset ympäri Suomen ovat puolustaneet elinympäristöään, ja eduskunnassakin olemme saaneet käsitellä jo kaksi kansalaisaloitetta kaivoslain korjaamiseksi. Me vihreät olemme aktiivisesti vaatineet kaivoslain neuvotteluissa parannuksia ympäristön, paikallisten ihmisten, muidenkin elinkeinojen ja alkuperäiskansan oikeuksiin. Niitä lakiesityksessä on, mutta suoraan sanottuna pitkän väännön ja runsaan palautteen jälkeen muutokset kuitenkin jäävät varsin pieniksi vaikutuksiltaan.

Ensin kuitenkin tiiviisti parannukset ja sitten murheet:

Malminetsinnän rajoitusten osalta etsintä kielletään kansallispuistoissa ja luonnonpuistoissa. Valtion maiden luonnonsuojelualueiden malminetsintäehtoja tiukennetaan. Hyvä suunta, muttei riittävä.

Kuntakaava tulee kaivoksen edellytykseksi. Kaivosta ei tule, jos kunta ei sitä kaavoita. Tämä vahvistaa muiden elinkeinojen asemaa ja paikallisten ihmisten vaikutusmahdollisuuksia demokraattisia päätöksenteon kanavia pitkin. Kaivosvero on valmistelussa, ja esitys tulee syksyn aikana. Verosta emme halua uutta kannustinta kuntiin kaivosten synnylle.

Riski, että kaivoksesta mahdollisesti syntyvät ympäristövahingot päätyvät veronmaksajien maksettavaksi, pienenee esityksen myötä, sillä kaivosten vakuuksia vahvistetaan ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 91/2022 vp

myöhemmin on tulossa myös ympäristövahinkorahasto, jota edustaja Myllykoski täällä aiemmin kyseli.

Saamelaisten oikeudet vahvistuvat hitusen. Kaivosluvan hakijan pitää selvittää vaikutukset saamelaisiin, ei saamelaisten itsensä. Lupamääräyksiä tulisi jatkossa antaa laajemmin saamelaisten oikeudet turvaten.

Päätösesitykset ovat askelia kohti parempaa, mutta luontoa suojelevaa työtä pitää jatkaa.

Suomen kaivoslainsäädäntö antaa käsittämättömän anteliaasti varausoikeudet mille tahansa yhtiölle, joka ehtii tekemään ensimmäisen varauksen. Lakiesitys ei ole juuri tuomassa parannuksia tähän, eikä se myöskään juurikaan lisää ihmisten oikeuksia vaikuttaa siihen, mitä heidän maillaan tai lähialueillaan tehdään. Maanomistajien enemmistö saisi vaikuttaa vasta kymmenen vuoden päästä malminetsintälupaan. Kaivosyhtiöitä velvoitetaan pitämään infoja, mutta riippumatonta tietoa tämä kaivosyhtiön info ei välttämättä tarjoa.

Varausmaksuksi esitetään euroa per hehtaari. Ymmärrämme, että tällä ei suuria varauksia estetä eikä se isojen firmojen budjetissa tunnu edes hidasteena.

Koska Suomen mallissa mineraalien omistajuutta ei ole valtiolla, yhteiskunnan pitäisi asettaa riittävät reunaehdot ympäristön ja ihmisten suojaksi. Kysymyksen ei pitäisi olla puoluepoliittinen vaan laajasti yhteiskunnallinen, niin kuin suomalaiset ovat antaneetkin ymmärtää. Yhteiskunnalla täytyy olla selkeästi mahdollisuus määritellä, milloin malminetsintä ei ole mahdollista ja mille alueelle kaivostoiminta ei sovellu. Ilman sitä tullaan näkemään kansainvälisiä investointisuoja-oikeudenkäyntejä kaivosjättejä vastaan. Kaksi eduskuntaa on vaatinut korjaamaan lain tältä osin. Kolin ympäristövaraus on esimerkki siitä, etteivät nykyinen tai uusikaan esitys valitettavasti tältä osin toimi.

Selkein kohta lakiesityksessä on kunnan kaavoitusmonopolin vahvistaminen kaivoslupavaiheessa. Nykyisellään epäselvän lakikohdan korjaaminen on hyvin tarpeellista.

Eduskunta oli edellyttänyt, että hallitus varmistaa kaivostoimintaa ohjaavalla lainsäädännöllä nykyistä selkeämmin muille elinkeinoille ja asumiselle tärkeiden tai luontoarvoiltaan korvaamattomien alueiden suojelun sekä varmistaa korvauskäytäntöjen oikeudenmukaisuuden haittojen kärsijöille. Toivon, että valiokuntatyössä tähän voidaan vielä paneutua.

Malminetsintä tulisi kieltää kaikilla arvokkailla luontoalueilla, luonnonsuojelualueilla ja saamelaisten kotiseutualueella. Kaivostoiminnan ehdoksi tulisi saada saamelaisten enakkosuostumus.

Lisäksi ympäristövaikutuksen huomioimisen kynnystä pitäisi laskea, ja yhteiskuntana meidän tulee entisestään kierrättää materiaaleja, sillä maapallon kantokyky ei kestä nykyisen tasoista luonnonvarojen tuhlausta.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja al-Tae poissa. — Edustaja Aittakumpu, olkaa hyvä.

21.18 Pekka Aittakumpu kesk: Arvoisa puhemies! On tosiaan hienoa, että olemme viimein saaneet kauan odotetun kaivoslain uudistuksen eduskuntaan. Nyt tässä uudistuksessa keskustan vaatimusten mukaisesti kaivostoiminnassa annetaan jatkossa enemmän päätösvaltaa alueille ja kansalaisille. Kaivosluvan myöntämisen edellytyksenä tulee olemaan kunnan hyväksymä kaava. Päätösvallan tulee olla ilman muuta alueen asukkailla, joita kuntapäätäjät edustavat. On hyvä, että esityksessä myös parannetaan kaikkien kuntalaisten tiedonsaantia niin, että kaivosten on pidettävä vuosittain avoimia yleisötilaisuuksia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 91/2022 vp

Esimerkiksi Kuusamon Juomasuon kaivoksen vuosia kestänyt prosessi on vahva muistutus siitä, että tällainen kuntalaisten päätösvaltaa vahvistava uudistus olisi pitänyt luoda jo ajat sitten, mutta hyvä, että se vihdoin on toteutumassa.

Hallituksen esitys tukee keskustan tavoitteita siitä, että kaivostoiminta sovitetaan yhteen kaivospaikkakunnan muun elinkeinotoiminnan kanssa ja että mineraalien jatkojalostus toteutetaan pääosin Suomessa. Kaivoslain uudistaminen onkin erittäin tarpeellista tässä ajassa, jossa olemme keskellä suurta energiakriisiä ja samalla kilpailu mineraaleista yhä kiihtyy. Suomen kannattaa pyrkiä omavaraisuuteen myös mineraalien osalta, kun ympäristö jätetään jälkipolville hyvässä kunnossa. Kaivosalan pelisääntöjen selkeytyminen on kaikkien ja erityisesti suomalaisten etu. Uudistus tulee karsimaan alalta pois epäluotettavia toimijoita ja tasapainottamaan alan sisäistä kilpailua.

Arvoisa puhemies! Tästä uudistuksesta on rakennettu varsin toimiva kokonaisuus, joka parantaa mahdollisuuksia harjoittaa ihmisen ja luonnon kannalta kestävämpää kaivostoimintaa. Erittäin myönteisenä seikkana tulee mainita myös se, että kun kaivosvero vielä etenee tämän syksyn aikana eduskuntaan, niin kaivosveron tuotoista suurin osa eli 60 prosenttia kanavoidaan kuntiin. Aiemmin kaivosalalla on voitu kiertää veroja varsinkin konsernilainojen avulla. Tällöin Suomessa toimiva kaivosyhtiö on lyhentänyt emoyhtiölle siltä saamaansa velkaa, jotta tuottoa ei ole jäänyt Suomessa verotettavaksi.

Tällaisten suurten uudistusten valmistelu vaatii työtä ja aikaa, mutta nyt olemme kaivosasioiden kanssa paremmassa suunnassa. Toivon kaivoslaille ja aikanaan myös kaivosverolle perusteellista ja samalla rivakkaa käsittelyä eduskunnassa.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Holopainen, Hanna, olkaa hyvä.

21.21 Hanna Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Olemme käsittelemässä täällä nyt yhtä tämän eduskuntakauden varmasti odotetuinta lakihanketta, kaivoslakia. Kansalaiset ovat ennennäkemättömällä aktiivisuudella kirittäneet tämän lain valmistelua peräti kahden kansalaisaloitteen voimin. Haluankin kiittää kansalaisaloitteiden taustalla olevia aktiiveja ja kymmeniätuhansia aloitteiden allekirjoittajia.

Kansalaiset ovat aivan oikeutetusti huolissaan, sillä kaivostoiminta ei ole nykyisin lainkaan kestäväällä pohjalla Suomessa. Pinta-alastamme jopa yli kymmenesosa on varattu kaivostoimintaan tähtäävälle malminetsinnälle. Etsintävarauksia on tehty myös luonnonsuojelualueille, saamelaisten kotiseutualueelle sekä puhtaiden järvien Saimaan ja Päijänteen rannoille. On aivan selvää, että kaivokset eivät sovi kaikkialle ja että kaivostoimintaan sisältyy usein riski peruuttamattomista, laajoista ympäristövahingoista. Kaivosten etuajo-oikeus onkin syytä poistaa, kuten kansalaiset ovat vaatineet. Ympäristöltään ja kulttuuriltaan arvokkaiden alueiden koskemattomuus on turvattava rajaamalla ne kaiken kaivostoiminnan ulkopuolelle niin sanotuiksi no-go-alueiksi, ja lupia myönnettäessä on huomioitava kaivostoiminnan koko elinkaaren aikaiset vaikutukset ympäristölle ja muulle elinkeinotoiminnalle.

Nyt käsiteltävä laki on parannus. Se on askel oikeaan suuntaan. Siinä on monia hyviä asioita, jotka vievät eteenpäin niitä tavoitteita, joita kansalaisetkin ovat tämän kansalaisaloitteen myötä vaatineet ja nostaneet esiin. On kuitenkin selvää, että myös jatkossa parannettavaa jää. Meidän onkin syytä pitää huolta siitä, että toimia tehdään myös tämän lakikäsittelyn ulkopuolella jatkossa päämäärätietoisesti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 91/2022 vp

Tässä laissa merkittävin askel oikeaan suuntaan on se, että jatkossa kaivoksen edellytykseksi tulee kuntakaava. Tämä vahvistaa kuntien mahdollisuutta vaikuttaa. Tähän asti kunta ei ole lainkaan pystynyt estämään kaivosten tuloa alueelleen. Tämä parantaa toki paljonkin paikallisten ihmisten vaikutusmahdollisuuksia ja muiden elinkeinojen asemaa. Myöskin ympäristön asema paranee, kun luonnonsuojelulakiin tehdään sovitut malminetsinnän kiellot kansallispuistoissa ja luonnonpuistoissa ja myös malminetsinnän ehtoja muilla valtion luonnonsuojelualueilla tiukennetaan nykyisestä.

Tämän kaivoslain lisäksi on tulossa uudistuksena ympäristövahinkorahasto, mikä pienentää sitä riskiä, että kaivoksista mahdollisesti syntyvät ympäristövahingot päätyvät veronmaksajien maksettavaksi. Hallitus on myös toteuttamassa esityksen kaivosverosta, joka toki on nyt aluksi aika pienimuotoinen mutta on askel oikeaan suuntaan ja tukee sitä kehitystä, että kaivostoiminnalle ja maaperään kajoamiselle määritellään hinta, ja sikäli myös se auttaa osaltaan pienentämään tämän toiminnan haitallisia vaikutuksia.

Työtä kuitenkin edelleen jää myös tuleville hallituksille. On tärkeää muistaa, että tilanne on se, että kaivostoiminta ei ole kestävällä pohjalla, ja jatkossa on mahdollistettava se, että saadaan estettyä malminetsintä kokonaan luonnonsuojelualueilla ja saamelaisten kotiseutualueella ja että myöskin saadaan laskettua kynnystä sille, että ympäristövaikutukset huomioidaan täysimääräisemmin.

Jatkossa olisi jo kaivosvarausvaiheessa pystyttävä tunnistamaan eri toimintojen intressit ja olisi vertailtava erilaisten intressien toteutumista. Ympäristövaikutukset ja hankkeisiin sisältyvät ympäristöriskit on tunnistettava nykyistä paremmin, ja muiden elinkeinojen merkitys on huomioitava nykyistä paremmin. On aivan selvää, että esimerkiksi Saimaan alueelle on vaikea sovittaa samanaikaisesti sekä matkailua että kaivostoimintaa. Kaivos-hankkeet eivät saa jatkossa nauttia nykyisenkaltaista etuajo-oikeutta.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Lundén, olkaa hyvä.

21.25 Mikko Lundén ps: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Haluan tähän loppuun sanoa, että nyt mielestäni lakia ollaan viemässä oikeaan suuntaan. Tästä oivallisena esimerkkinä on esimerkiksi se, että paikallinen hyväksyttävyyys paranee, kun kunnat saavat lisää päätäntävaltaa asiassa. Toisaalta vuoropuhelu lisääntyy, kun maanomistajia kuullaan jatkossa paremmin. Niin ikään jatkossa olisi annettava tarpeelliset lupamääräykset puuston ynnä muun sellaisen kasvillisuuden säilyttämiseen ja uusiin istutuksiin kaivostoiminnan aikana ja niin edelleen.

Eli nyt käsittelyssä oleva esitys on askel oikeaan suuntaan. Kaivannaisteollisuudessa on maallemme edelleen mahdollisuuksia, kun asioita viedään oikealla tavalla eteenpäin. Ja tahdon kiittää muita kollegoita. Täällä on aivan loistavia puheenvuoroja ollut tänään tästäkin asiakohdasta. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja ympäristövaliokunnan on annettava lausunto.